

Leren met hoofd, hart en lijf

Is er een manier om lesstof zo aan te bieden dat vanzelf inzicht ontstaat in de relevantie? Dat impliciet een vertaling plaatsvindt van feiten naar inzicht en bewustwording? Dat leerlingen als vanzelf de vraag beantwoorden: wat betekent de lesstof voor mijzelf? Dit kan door kernkwaliteiten toe te passen in de les. Het past binnen de focus op talentontwikkeling, zoals aangegeven door de VO-raad en SLO.

Tekst Frank Drielsma

Kernkwaliteit

Een specifieke persoonlijke sterkte of eigenschap waar we bij iemand direct aan denken. Deze zijn van nature in ieder mens aanwezig en breed inzetbaar. Bijvoorbeeld: daadkracht en empathie. Dit in tegenstelling tot competenties, die specifiek toepasbaar zijn en "aan te leren".

Kenmerkend voor het werken met kernkwaliteiten is het ervaren van "flow". Dit is een toestand van aangename uitdaging. Je leert snel en ongemerkt. Maar hoe bereik je dit? Veel docenten zullen de aandacht van leerlingen proberen te krijgen door hun vertelkunst in te zetten (leren met je hoofd). Een wat kleiner deel zal dat op meer activerende wijze doen door leerlingen ermee aan het werk te zetten (leren door te doen). En een nog kleiner deel persoonlijke interesses proberen te 'raken' (leren met je hart). Als alle drie de invalshoeken tegelijk aanwezig zijn ontstaat "flow".

Een voorbeeld van het werken met kernkwaliteiten in de les

Voor het vak maatschappijleer zijn een 4 Havo klas en twee 5 VWO klassen aan de slag gegaan met een "interview" opdracht. Het doel is om de kennis over het socialisatieproces te leren herkennen in de eigen omgeving. De leerlingen passen deze kennis toe in een interview met iemand die een belangrijke rol voor ze vervult. Ze benoemen de visie van anderen en hoe zij dit ervaren:

"Mijn vader wil zonder dwang de normen en waarden van onze cultuur aan mij overbrengen, en me leren hier zelf over na te denken. Ik moet mezelf later goed kunnen redden in onze maatschappij. Ik moet keuzes leren maken waar ik me goed bij voel, niet voor anderen leven, maar wel met anderen. Wat hij me probeert te leren, waardeer ik erg. Dit komt denk ik doordat we goed met elkaar overweg kunnen en duidelijk naar elkaar communiceren. Misverstanden worden uitgepraat, en alles gaat met het verstand en het gevoel, zonder dwang. Hierdoor groeien we niet uit elkaar." (Marion)

Uit de verslagen blijkt dat leerlingen hun relaties openlijk beschrijven en erop kunnen reflecteren. Het grootste deel van de leerlingen is in staat persoonlijke eigenschappen en kwaliteiten te benoemen in relatie tot begrippen in het boek.

Het grootste deel van de leerlingen geeft tijdens de evaluatie aan in de toekomst vaker dergelijke opdrachten te willen maken. De aanpak is dus motiverend. Voor een deel van de leerlingen is de opdracht een reden om beter naar de lesstof te kijken. Ook is de stof ook meer gaan leven. Bij het lezen van verslagen valt vooral op dat het grootste deel met plezier heeft gewerkt aan de opdracht.

“Het interview en de opdracht hebben mij een andere kijk gegeven op mijzelf en op de band met mijn vriendin. Deze opdracht heeft mij in positieve zin aan het denken gezet. Ik snap nu beter waar de stof over gaat.” (Nick)

Kernkwaliteiten toepassen in de les

Het bewust werken met positieve, persoonlijke eigenschappen in de les om leerlingen de stof eigen te laten maken, toe te passen en als persoon te groeien.

Randvoorwaarden

Werken met kernkwaliteiten is aan grenzen gebonden. Het is vaak lastig voor leerlingen om in klassikaal verband naar zichzelf te kijken. Dit uit zich in weerstand, zoals: ik wil school en privé gescheiden houden, of macho gedrag. Ook de schoolcultuur en de achtergrond leerlingen bepalen in hoeverre zij open staan voor een meer persoonlijke werkwijze in de klas. Hoe individueler de cultuur, hoe meer aandacht er besteedt dient te worden aan het creëren van veiligheid om de persoonlijke beleving en privacy bespreekbaar te maken.

Effectief docenten gedrag

Herkennen en waarderen leerlingen docenten die kernkwaliteiten in de les toepassen? Jazeker. Is het afhankelijk van het vak? Nee, wel van de docent als persoon. Hij maakt in zijn les onderscheid in vakmatige taken en sociale vaardigheden. Hij kiest bewust voor verschillende werkvormen, benoemt individueel gedrag en reflecteert in de groep hierop. Hij heeft als visie dat leerlingen heel creatief zijn en dat hij kijkt wat ze kunnen en kennen. Hij heeft, zoals hij het noemt een ‘gemêleerde strategie’. Kinderen zijn immers allemaal anders. Hij werkt vanuit het perspectief van de leerling en heeft een duidelijke visie op de rol en verantwoordelijkheden van de school in het leven van een leerling. Hij is tevreden over zijn aanpak omdat hij bezig kan zijn met de ontwikkeling van jonge mensen. Hij geeft leerlingen het gevoel dat er iemand is die naar je kijkt. Leerlingen merken dat hij iets met en van ze wil en dat hij bereid is om ze daarbij te helpen.

10 Tips voor kernkwaliteiten in de les

1. Durf te focussen op individuele situaties en persoonlijk eigenschappen.
2. Reflecteer klassikaal op gewenst gedrag, werkwijze en houding.
3. Zorg voor betrokkenheid en inzet bij de les.
4. Wees niet tevreden met zesjes. Een slecht cijfer vraagt om uitleg.
5. Vat je rol breed op. Denk vakoverstijgend, vanuit de leerling als geheel.
6. Werk vanuit het perspectief van de leerling.
7. De creativiteit in leerlingen vraagt om een gevarieerde aanpak. Pas verschillende werkvormen toe: individueel, groepen en klassikaal.
8. De vraag van een leerling begrijpen is vaak al een probleem. Goed luisteren dus.
9. Geen oplossingen geven, maar aan het denken zetten. “Ik weet het niet” is geen antwoord.
10. Geef de leerlingen het gevoel: “bij u kan ik altijd terecht”.